

Գ Ր Ա Վ Ա Ն

Գ Ր Ա Վ Ա Ն Գ Է Մ Ք Ե Ր

Ի Ի Ր Ի Վ Ե Ս Ե Լ Ը Ս Ս Ի

(Նրա կենսագր. և գրական գործունեութիւնը:)

Ա.

Ո՛վ է Իւրի Վեսելովսկին եւ ինչ գեր է խաղացել գրական ապարիդում:

Նա մի ուսն երիտասարդ մատենագիր է՝ օտաւած լաւ յատկութիւններով, եւ սողորուած ագնիւ ձգտումներով ու զգացումներով: Նա նշանաւոր է մանաւանդ մեզ հայերի համար իր մատուցած մեծ ծառայութիւններով, որպէս հանգիստացած լուրջ թարգման, բարեխիղճ ուսումնասիրող հայ կենսերի յատկանշներին եւ նրա կրած վերքերի ու թշուառութիւնների հետ ուսն հասարակութեան ծանօթացնելու համակրելի գործում: Նա ցննդապատար ուսներէն թարգմանութեամբ տալիս է իր ազգի ընթերցողներին հայ բանաստեղծների, հայ գրողների գեմբը եւ հայ արուեստագէտների տաղանդն ու ստեղծագործութիւնը: Նա ծագումով ուսն է, բայց հայազէտ, գեղեցիկ, համակրելի դէմքով, ազնիւ եւ հեղ ընտանոթութեամբ, բարձր զարգացած եւ բարոյական զատարարութիւն ստացած ընտանիքի զաւակ, ծնուած Մոսկուայում 1872 թուին, յունիսի 6ին, այժմ մօտ 36 տարեկան:

Նրա հայրն է պրոֆեսոր Ալեքսէյ Նիկոլայեւիչ եւ մայրը թարգմանչուհի Ալեքսանդրա Սեդուխինա:

1886 թուին Վեսելովսկին մտել է Լազարեան ճեմարան եւ պարզեւեւր ստանալով ընդունութիւնների գործառնալի անզուգումութեամբ աւարտել է, 1890 թուին ստացել է միջնակարգ ուսումը, ապա անցնելով Մոսկուայի բարձրագոյն համալսարանի պատմա-լեզուագիտական-բանասիրական բաժինը՝ ըննութեան է ենթարկուում 1897 թուին եւ աւարտում գերազանց թուանշաններով: Միեւնոյն թուին, ուսման աւարտելու տարեշրջանին կենսաբ. կապում է ամուսնանալով Մարիա Վասիլենա Գոմին օրիորդի հետ:

1889 թուին, զեռ ուսանող ժամանակ, իր հետաքրքրութեւր ծնողների առաջնորդութեամբ, Վեսելովսկին գեղեցիկ ճանապարհորդութիւններ է կատարում Եւրոպայում, այցելում է Վենետիկ եւ Վիեննայի երկու Միեթթերան մեծուսանները, բերելով հետք թարմ ու եռուն ապաւրութիւններ եւ յիշգրտութիւններ:

Արտասահմանում նա եղել է երկու անգամ պատանակական օրերում: Եւ երբ ճանապարհորդել է Ռուսաստանում մի քանի պատմական նշանաւոր

վայրերում՝ միշտ հետաքրքրութեամբ կամք եւ առիթ է ունեցել մօտիկից ծանօթանալու հայ բազմաշարքար ազգի սովորութիւններին, նիստ ու կացին, կենցաղավարական եղանակներին, բնասութիւններին, բուն ոգուն եւայլն:

Դեռ գարշոկական կենցաղէն, ընկերների աշխցութեամբ, Վեսելովսկին սկսում է շուտով բնականաւ հայերէն այբ-բնի վարժուելուն եւ յիշաւի կարճ ժամանակամիջոցում կարողանում է բաւականաչափ ձեռք բերել հայերէն գրել եւ կարգաւ:

Ռուսաց գրական հորիզոնում անշուշտ մի բազմաթիւ երեւոյթ է Վեսելովսկին եւ մի վերին աստիճանի Նիկոլայ Բուլգակովի ու Էմիլ Զոլայի անձնատուութիւնն է ներկայանում հայերիս նկատմամբ, որովհետեւ նրա գրական ամբողջ գործունեութիւնը, երբ աչքի ենք անցնում, նուիրուած ենք տեսնում գլխաւորապէս մեր գրականութեան հետ ուսն հասարակութեան ծանօթացնելու գործին: Վեսելովսկու նման գրական բարբար միջնորդի գեր կատարելու արժանաւորութեան տեսակէտով մենք ճանաչում ենք եւ այլ անձնատուութիւններ գիտնական Սերգեյ Լաւրով գերմանացիների հայերից Միխայիլ Զերալդ եւ Արշակ Զօպանեան Ֆրանսիացիների համար: Այդ տեսակէտից արժանաւոր են յիշուելու նաեւ Ն. Մառ եւ Վ. Եղեան, որոնց սակայն զբաղումընք է եղել գլխաւորապէս հին գրչագրական պատմական յիշատակաւորների հետազոտութիւններ: Իսկ Բանասերի, խմբագիր պ. Վ. Բանասերն տալիս է Ֆրանսիացիներին բուն լեզուագիտութեան մասին գիտական կարեւոր ծանօթութիւններ:

Ամբողջ Ռուսիայում կարելի է ասել ամենայն իրաւամբ միակ, եզակի անձնատուութիւնն է Իւրի Վեսելովսկին, որ հայերի մասին շարունակաբար ընտիր նիւթեր — յօդուածներ է տալիս Ռուսաց պարբերական առաջնակարգ թերթերում, հանդէսներում եւ առանձին հրատարակութեամբ հայ Նեղինակներից արձակ եւ չափանոյս-ոտանաւոր ուսներէն այնպիսի թարգմանութիւններ, որոնք անաշուտութեան եւ ճշմարտութեան նորանոր լուսարանող զարգացման հետաքրքրութեամբ հանգեք՝ վստասկներ են բուն գրագիտական լաւ հիմքերի եւ լաւ սկզբունքների վրայ դրուած:

Անցնենք այժմ Վեսելովսկու գրական եւ հասարակական գործունեութեան, որ սկսուում է 1889—1908 թ.: Ծնունդը 19 տարուայ ընթացքում ինչ է ներկայացնում այդ գործունեութիւնը հայ կենսերի եւ գրականութեան վերաբերմամբ:

Բ.

Վեսելովսկու գործունեութեան գլխաւոր արժանաւորութիւնը կայանում է նրանում, որ նա մի առանձին անշահաւոր եռանդով ու ցոյնաւորութեամբ, հետաքրքրում հայոց նորագոյն կենսով եւ գրական երեւոյթներով, ուսն իրանկիզնեա հասարակութեան ծանօթացնում է այդ մասին շարունակ, պրֆէրաբար, տանջ գործարան:

¹ Այս վերագրի տակ յաջորդաբար «Հանդէս Ամսերկայում» կը տանք Ռուսաստանից գործերի եւ բանաստեղծների մասին ամսօր տեսութիւններ մեր «Ռուսաստանից» ժամանակակից գրականութիւնը աշխատութիւնը (անսկզբ, 400 էջ):

Աստիճանային — գուր իր տեղերը նրան զանազան ժամանակներում, զեղեցիկ պարտականութեամբ գինեւած — միջնորդի պաշտօնի տառնանած իր վրայ, յաճախ երեւելիս իրաւոր նշանաւոր պարբերական հետեւող թերթերում եւ հանդէսներում «Русскія вѣдомости», «Семья», «Новости», «С.-Петербургскія вѣдомости», «Театръ и Искусство», «Приазовскій край», «Новое обозрѣніе», «Вѣстникъ Европы», «Артистъ», «Миръ Божій», «Журналъ министерства народнаго просвѣщенія», «Вѣстникъ Воспитанія», «Женское дѣло», «Журналъ для всѣхъ», «Сборникъ «Привыкъ», «Сборникъ «Братская Помощь пострадавшимъ въ Турціи Армянамъ», «Пушкинскій Сборникъ», «Сборникъ «Помощь пострадавшимъ отъ неурожая Самарской губерніи», «Сборникъ «Дѣло» եւ այլն: Նա երեւացիւ է եւ Հայ մամուլի էջերում: Միեւն Բերբերեանի հետ ստորագրութեամբ Մոսկուայից թղթակցութիւն «Կոր-Դար»-ում «Արուեստ եւ գիտութիւն», (թ. 212, 3 զիկտմբ. բերի, 1896 թ.), նոյնպէս Մոսկուայում Մ. Բարիլոգիւրեանի խմբագրութեամբ հրատարակուող այժմ գաղաքած «Գրական եւ Պատմական Հանդէս»-ում: Այդ բոլոր գրուածքներէ մի մասը նուիրած են Հայ ժողովրդի տառապիպ կեանքին, նրա ցաւերին ու կարեւորութեան, նրա թէ արուեստագիտական աշխարհին, թէ գրականութեան, թէ թատրոնին, եւ թէ բանաստեղծութեան, մի մասն էլ առաւ եւ ընդհանուր գրական մտաւոր շարժումներին ու կենդանի բազմապիսի խնդրին: Ամբողջական գործը՝ սիրտեմ տակ ենթարկած՝ մի պատկանելի շարք եւ կազմուծ ժրջան աշխատութիւններին, կրելով դրոշմ վնասիւն, բանաստեղծութիւն եւ մեղադրութիւն:

Վիպական գրուածքներէց իր յաջողութեամբ ուշագործութիւն կարող է գրուել «Երազ», որ առաջին գրական գործի անդրանիկ պտուղն է — երեխայից, մի շատ արտաշարժ վիպակ, որ տպուել է 1889 թ. զիկտմբերի 27ին «Русскія Вѣдомости» թերթում: Նա համեմատ է բնութեան պարզ, կոկիկ նկարագրութիւններով եւ գիւրեկան, անբութեկ ոտով, ուր առաւ բանաստեղծի մահն եւ ողորմ ճայրեկից հեռու, լուխ պանդխտութեան մէջ, հարաւային ֆրանսիայում: Միւս վիպականը՝ «Հին սիւշուութիւններ», որի մէջ զգայուն, կենդանի ոտով, սակայն ամբողջի տպաւորութեան տակ, սիրային մի փորրիկ արկած է պատմուած ուսանողական կեանքում տեղի ունեցած եւ նոր աւազուող վառվումն համայնարարականներին մի հրաժեշտի պատկերն է գծած:

Գ.

Վեպովակներ, իբրեւ բանաստեղծ, պէտք է ասած, տակաւին պատանեկական դպրոցական նստարանական կեանքից դուրս եւ բազմաթիւ «ձեմանակներ», ասանաւորներ, մեծ մասամբ բովանդակութեան նիւթ վերցրած Հայոց պատմութեան հերոսներէց, Հայ գործիչներին եւ առհասարակ Հայ մտաւոր եւ տնտեսական կեանքի իրական

նկարագրներէց: Դեռ աշակերտական այդ ժամանակամիջոցին իսկ Վեպովակներ գաղափարներ երեւում եւ որքան առաջ գնաց, այնքան էլ կիրթ ճաշակ եւ ճոխ լեզու ունեցող բանաստեղծական արտագրութիւններին մէջ: Եւ առաջ այսօր, հետզհետեւ կատարելագործուելով, գրական լայն, շրջահայեաց, լաւ զարգացում հնար բերելով, օժտուած՝ բառի բուն նշանակութեամբ՝ բանաստեղծական գեղեցիկ ձերբերով եւ առանձնաշնորհուած ներով, նա տալիս է ինքնուրոյն եւ մանաւանդ թարգմանական բանաստեղծութիւններ առանձին հրատարակութիւններում: Ինքնուրոյնների թիւը այնքան էլ շատ չէ. նրա մէջ ամենայայնուրեւ լուրջ է համարել «Տխուր երգիչ», Նապոլեոնի սիւշուական նուիրուած մեծ ստանաւորը: Իսկ թարգմանականները որոշ տեղ են բռնում եւ գնահատութեան կողմից Հայերես համար էական նշանակութիւն ունեն: «Վրուխ գործոց», այդ բանաստեղծութիւնների մէջ Գամառ-Քանիկայի «Մայր Արաբի արտաւերը», հաշկաւոր երբէ հրաշալի եւ անմահ թարգմանութիւնն է, որ շատ մեծ է եւ հարազատ բնագրին, գուցէ եւ գերազանցող՝ համեմատութեան կողմից՝ ոյժի եւ զգացմունքների ամբողջ գեղեցկութիւնը պահպանելու միջակցութեան մէջ: Նա տպուած է 1895 թ.ին, «Вѣстникъ Европы» ամսագրում: Չանպաւն պարբերական հրատարակութիւններում ցրուած այդ թարգմանականներից մի մասը (Թուով 34) լայն տեսաւ առանձին գրքով 1898 թ.ին «Բանաստեղծութիւններ թարգմանութիւններ» (էջ 80), որի մէջ, բացի Հայ բանաստեղծներից, կան նաեւ թարգմանական կտորներ, իսկնից եւ Հայնից: Վերջինից եղած թարգմանականները գծախոսաբար թերթի են, բնագրի որակն միզանշող, ոչ մի զգալի տպաւորութիւն չգործող:

Թարգմանական այս առաջին խնդր Վեպովակներ երկու նպատակի կարող է ծառայել մի կողմից գիտաւորութիւն ունենալով իր համագրի մայրենի գրականութիւնը հարստացնելու, միւս կողմից իր համարին ընթերցող զգալին տալ գրական աշխարհի հետ ծանօթացնելու: Նա դրանով մեծ հետաքրքրութիւն է ստեղծում եւ համակրելի սեր է զարթեցնում կարգացողներին մէջ անձնապէս աշխատելով գոհացում տալ ընտրած նպատակին այդ հետաքրքրութեան ու սիրոյ հետ միասին: Եւ նա արգեն այս «առաջին նոր փորձով», առիթ է ունենում մի չափանքի գրականութեան հետ ծանօթացնելու այն առաւ հասարակութեանը, որ մի ժամանակ խեղ եւ զէմ, նախապաշար մտեր, կարծիքներ ունէր եւ նոյն իսկ ամօժէ իր համարում խօսելի՝ չունենալով ուղիղ հասկացողութիւն թշուառ Հայութեան մասին: Որպէս զի կարելի լինի որոշ գաղափար ընծայել այդ հասարակութեան, ցոյց տալով որ Հայը, պատմական այս տառապիւղ ազգը նոյնպէս ունի իր կենսը, իր մամուլը, իր գրականութիւնը, Վեպովակներ այդ մտքով 34 թարգմանութիւններ է գետնադէպ այդ դրեւում հետեւեալ բանաստեղծների երկերէց — Ա. Ծառուբեան՝ 14 կտոր, Եւսեպիոս՝ 8, Յովհ. Յովհաննէսի՝ 6, Լեւոնի՝ 5 եւ Դուրեան՝ 1:

Այդ ձեռնարկից բացակայում են Ղեւծոդ Աւելան, Մ. Պէշիկթաշլեան, Զորերից՝ Ա. Խաչակեան, Ըանդի, Դեմիրճեան, Եար. Թումանեան, Յովհ. Թումանեան եւ այլն, ինչու, որովհետեւ թարգմանիչը յառաջարկում արգարացի նկատում է, որ առնչւած չի կարող «լէ» գաղափար տալ ժամանակակից հայ բանաստեղծութեան մասին, որ յառկանում է «առաջին քայլն անել» եւ ցոյց տալ «որ հայ բանաստեղծութիւնն էլ զուտ արուեստագիտական երկեր ունի»։ Եւ այժմ բաւականատեղով միայն այս բանաստեղծներով «առաջին փորձում» յոյս է յայտնում, որ «այս ձեռնարկութիւնը կ'ունենայ երկրորդ տպն էլ ապագայում»։

Ռուսաւորներ հայերէնից ուսուսերն թարգմանելու գործը, անշուշտ, ունի իր ահագին գիտնությունները եւ տարբերութեան հիմնապատկանները։ Հոգեբանական երեւոյթների եւ սրտի զգացմունքների ու զեղմունքների խորութեան, ճաշակների նբութեան, իրերի գրութեան մէջ թափանցելու կարողութեան, ինքնակերպ — հայեացքների ու հակումների զանազանակերպութեան, տեսողութեան անկիւնների աստիճանների տարբերութեան եւ վերջապէս գաղափարների ու մտքերի մէջ օտեղծագործական բնաւորութեան արտայայտման նկատմամբ ընդհանր արեւելահայկա-թուրքական ունենալով միմեանցից շատ տարբեր են հեռու եղող յիշեալ հայ բանաստեղծները, — ինչքան էլ թարգմանիչը սուր հոստաւորութեան եւ հմտութեան մէջ ձեռնհասութիւն ունենայ, յամենայն գէպս չենք կարծում թէ իրովն խաղաղութն լինի այն անհրաժեշտ անպայման առաւելութիւնը, որ զայն այդ տարբերութիւնը եւ արտայայտել կարողանայ նրանց սիրտ եւ հոգեպատկան ձեւերով, եթէ աչքի առաջ ունենանք նաեւ հայկական լեզուի եւ աղաչափութեան կանոնների բազմազան ծանր պահանջները։ Այս հիման վրայ էլ, ինչպէս պարզ տեսնում ենք այդ զբոյրը թերթիկի, Վեսելովսկին չի կարողացել իր թարգմանութիւնների մէջ հայ բանաստեղծների ինտուիցիոնալ եւ նրանց բնագրի եւ ոգու յատկանշական բնագծերը պահպանել։ Նա տեղ տեղ, նոյն իսկ մտքի կողմից էլ, անշուշտ թարգմանական կարներում կարծես միայն յայտնուէր գեր եւ կատարել։ Օրինակ Զահաղիցի՝

Ես անհոգով երգում էի,
Իմ երգըս սուրբ եւ մաքուր էր,
Ազատութիւն էի երգում,
Հայրենիքի պարծանք ու սեր.

Թարգմանած՝

И пѣлъ я съ чистою душою
Всѣ пѣсни скромныя свои...
Я пѣлъ о роднѣй нору, —
О чувствѣ искренней любви...

Համեմատելք եւ կը տեսնէք բնագրից ինչ անհեթեթ տարբերութիւն ունի։ Զահաղիցը երգում է սուրբ եւ մաքուր երգ-ազատութիւն՝

Հայրենիքի պարծանք ու սեր, այն ինչ Վեսելովսկին թարգմանութեան մէջ գուրս է բերել թէ «ես երգում էի իմ քույր համեստ երգերը», Որտեղից որտեղ։

Կամ Յ. Յովհաննիսեանից՝

Գուր այժմ իբրեւ նոր արշալոյս
Ինձ նոր բազդ ես գուշակում.
Սիրուն մանուկ, ցաւած հոգուս
Արդեօք դու էլ չէս խարում...

Թարգմանած՝

Когда же ты съ любовью взглянешь
Ты будишь свѣтлыя мечты...
Скажи — меня ты не обманешь
И въ горѣ нежальнешь ты?...

Այսպիսի օրինակներ շատ կարելի է առաջ բերել, որոնք դժմ են թէ բանաստեղծին եւ թէ բանաստեղծութեան ոգուն։ Բնագրին եւ ոգուն մօտ՝ յաղաղութեան կողմից՝ առաւելապէս բազդաւոր կարելի է համարել «առաջին փորձում» Ա. Ծատուրեանի բանաստեղծութիւնները։

Ի.

1893 թուին Վեսելովսկու խմագրութեամբ, նրա ընկերակից տաղանդաւոր գրագետ Կ. Մինաս Բերբերեանի եւ ուրիշների օժանդակ աշխատակցութեամբ հրատարակուց մի նշանաւոր փոքրիկ ծու «Հայոց Բնկեարարներ», վերագրով (էջ 518), ուր տեղ գտան հասունացած թարգմանական կտրուկներ մեզինքն՝ հասնած մեր գրական մտքի ներկայացուցիչների լուսադոյն երկերից, ինչպէս Խ. Արզուման, Պ. Պաշեան, Բաքի, Ռ. Պատկանեան, Յ. Պարսեան, Հերենց, Ղ. Աղայեան, թէ այդ մատենագիրների կենսագրական տեղեկութիւններով եւ թէ նրանց մասաւոր աշխատանքների լուրը քննադատական արժեանաւորութիւններով։ Նպատակի կողմից այս միանշանակ համակրելի ձեռնարկութիւնը այժմ ոչառաջ լինելով՝ հազարաւոր եւ դարձել, որին գտնելու համար ճշգրիտ են ման գալիս...

Հայաստանական անկեղծ եւ վառ ձգտումներով վերնադարձ, արտնով Վեսելովսկին մի անգամ էս ապացուցեց, որ մինչդեռ ուրիշ հայագետներ իրանից առաջ եւ յետոյ դարձած են ու իրենց հետաքրքրութեան նիւթ են որոնում Հայոց հին դարերի պատմա-գրական ուսումնասիրութիւնների մէջ, ինքը դիտել է յիշատի առաջինը եւ միակը եղաւ ամբողջ Ռուսաստանում, ինչպէս առաջ անցնելը հետաքրքրուել Հայոց ժամանա-

1 Հին (Կ. Ա. Արաբեանեանի) «Մուրճում» յայտնուած էր եւ Ս. Զահաղիցի անունը բայց այդ դրէր մէջ նրանից թարգմանած բան չկայ, այլ ընտրուած էր եւ պիտի լինէր նաև դրէր արդէն պատաստ եւ հրատարակել իրերից հոգեւոր, որը սակայն գիտարար լինան ունեցաւ, իսկ լեռնանով Վեսելովսկուց միանշանակ անկախ պատճառներով Զահաղիցի մասին Վեսելովսկին հրատարակած ուրիշ առաւելին գրքովով ուսումնասիրութիւն։

կանի նորագոյն գրականութեան եւ կեանքի յառաջդիմական հոսանքներով ու զարկերով, որոնք կարելի է աշխատելով միեւնոյն ժամանակ ջոյն տալ եւ նրանց ուշադրութեամբ կողմեր ընդհանրացնել ու ինքնաբերական զանազան միջոցով:

1890 թ. լոյս տեսաւ մի նոր երկ, աւելի խորը, բաղդացած 200 երեսներից (գինը 2 ռուբլ.) «Գրական նկարագրութիւններ» խորագրով, ուր Եւրոպական գրականութեան հետ հանդիպում ենք եւ հետեւեալ վեց հատ նշանաւոր յօդուածներով՝ վերաբերութիւն եւ առնչութիւն ունեցող հայ կեանքի եւ գրականութեան հետ: 1. Բայրոնը Ս. Ղազար կղզում, 2. «Գրիբանգով եւ հայերը», 3. «Պուշկինի բանաստեղծութիւնը Առաջաւոր Արիպում», 4. «Միրոնի Պէշկովայեան», Սա նախ գումար եւեւ 1899 թ. «С.-Петербургскій Вѣдомости» լրագրի մէջ «Սերի եւ եղբայրութեան քարոզիչ» վերնագրի տակ: 5. Հայկական գրամայի հնագոյն ժամանակը եւ 6. «Կենդ վեճակը հայ գրողների երկերի մէջ»:

Առաջին յօդուածում նկարագրում է անգլիացի աշխարհահռչակ բանաստեղծի այցելական փառաւոր մուտքը Վենետիկ, նրա գեղեցիկ հիւրախաղանկները Վենետիկի մէջ եւ ստացած սպառնալուծութիւնները Միլիթարեան մեծատառում. անկեղծ յափշտակութեամբ մեծարանքներով գրուածում է Միլիթար Սերաստացու արժանաւոր յենտորգների սպառնալուծութեան ճառագայթների մասին, ներկայացնելով վաղեմ իտալական ազատ հոգի վրայ, Արիպական բանաստեղծական ջրերի մօտ, մեծաւոր խաղաղութեան կղզավայրում, որպէս յենտարն ու փառք՝ ի պարծանս Հայութեան՝ քաղաքակրթեան առեւելք...

Երբեքդ՝ Ռուսաց գրող Գրիբանգովի կեանքն է նկարագրում եւ նրա՝ համեստ կարծիքները Հայոց մասին:

Երբեքդ՝ Պուշկինի՝ առաւելապարզ բանաստեղծի մասին է խօսում եւ նրա զխաւորակէս ու մի քանի առաւելապարզների մասնաւորակէս ունեցած ազգեցութիւնն է շեշտում այն ժամանակեան հայկական անշարժ ու թմբածափ ոյժերի, մասնաւոր Ս. Հասնազիզ բանաստեղծութեան վրայ:

Երբեքդ՝ Մ. Պէշկովայեանին ինքնաշիտ — բանաստեղծ է կոչում, ակնարկ ձգելով նրա քնարի եւ հասարակական գործունեութեան վրայ, Այդտեղ ջոյն է տալիս նա ուսուցիչ Հ. Ղ. Ալիշանի ազգեցութիւնը Պէշկովայեան աշակերտի բանաստեղծութիւններում, մէջ է մէջ հրապարակ բերելով համեմատական կտորներ շափածոյ թարգմանութեամբ: Այնուհետեւ կտոգ առնելով իրեն եւ հասարակական գործիչ՝ քննարկում է նրա՝ գեպի սեր, բարութիւն եւ հաշտութիւն քարոզող եւ առաջադրող խաղաղած գերեւ Հասնազիզ եւ Հակոբ Տառնեանի առաջ վիճարանութիւնների ու կռիւների միջոցին, թուում է նրա բարեմասնութիւնները՝ համակրութիւն գեպի հիմնով գրութեան Կ. Պոլսի լուսագոյն ջրմանում եւ ջրմ մասնակցութիւնը այնտեղի թատրոնական գոր-

ծերում: Ով կարող է մուսնալ այս գրանշիւտողները գործին:

Ընդ տառեղջը քննէ կայ սիրուն,
Զան զանկալի եղբայր անուն.

Երանի՛ նրան, ով «մարդասիրութեան եւ աշխատանքի ազնիւ զինուոր» է, ով «աղոյթների անձնանուէր եղբայրական «Սեր», եւ հաշտութիւն կը քարոզի»:

„Шлышишь: новому онъ лѣту
Пѣною радости поютъ:
Благо всѣмъ, ведущимъ къ свѣту,
Братьямъ, съ братьевъ слявшимъ гнетъ“.

И. С. Аксаковъ.

Այդ մտում Վեսելովսկին յոյնական մի քանի խօսք է նուիրում միւս տաճկահայ «ղգայուն», եւ յոռետես բանաստեղծ Պետրոս Գուրեանին, որի մասին եւ նրա գրած մի ուրիշ յօդուածը լոյս տեսաւ «Լուսնոյ»-ում (1902 թ. Թ. 2. էջ 201) առանձին գր. Բեդեյեանի թարգմանութեամբ:

Հիշեցրեքդ՝ Հայոց բեմի պատմութիւնից, Թիֆլիսի թատրոնական կեանքից եւ հին ջրմանի գրամանների յատկութիւններից ճոխ տեղեկութիւններ է տալիս Վեսելովսկին:

Վեցերեքդ՝ հայ կենդ վեճակի եւ պատկերացումի հայ գրողների աշխատութիւններում եւ նրանց հայրացքներն է քննադատորեն վերլուծման ենթարկում կանանց հասարակութեան դատի պաշտպանութեան գործում:

ԳՐԻԳՈՐ ԲԱՆԱՍԵՐՅԱՆ

ՄԱՅՆԵՆԱԽՈՍԱԿԱՆ

Յունկերը եւ անոնց հայերէն անունները. գրքի Դոկտ. Յովհաննէս Աթիսեան. Փարիզ 1906 (արտատպուած ԱՆԱՅԻՏԷՆ):

Հատ հարուստ է հայերէնը գանազան տեսակ բոյսերու, խոտերու եւ բանջարեւոր անուններով. այս մասով գաղափար մը կաղեկող համար բաական եւ անխոր մը ձգել օրինակի համար Աթիսեանի Հայրաւանկին վրայ: Այս հարուստութեան հետ զուգընթաց է սակայն անուններու բարեխնան խառնակութիւնը, որով միեւնոյն բոյսը տարբեր հեղինակներու քով տարբեր անուններով է յիշուած կամ միեւնոյն անունը գանազան բոյսերու համար է յատկացուած: Մեր բոյսը բաւարարները առանց բացատրութեան օրինակ են այս բանին: Օրինակի համար եղեւինի պէս հանրածանօթ բաւ մը 6 տարբեր բոյսերու